

ali pa v ostrem konfliktu z državo-odjemalko, da nastopi z neposredno povezavo in političnimi pogoji. Pač pa je mnogo težje braniti svojo razvojno strategijo pred dolgoročnimi učinki udeležbe tujega kapitala. Ti delujejo včasih po zelo ovinkastih in še zdaleč ne samo gospodarskih poteh. Zato skuša večina azijskih držav, ki iščejo tujo investicijsko udeležbo, čimbolj diverzificirati njene vire in se tako posredno izogniti enostranskemu vplivu. Toda tudi možnosti za to so precej omejene; socialistične države s Sovjetsko zvezo vred nimajo zadostnih količin kapitala, da bi lahko nastopale kot učinkovita gospodarska protiteža zahodnim državam.

To so v grobem tiste azijske teme, ki bi jim kazalo posvetiti več pozornosti kot zgolj površne informacije.

Dušan Dolinar

VPRAŠANJE OB IZIDU TOPORIŠIČA OSTAJA. K zapisu glase Vprašanje ob izidu Toporišiča me je nagnilo predvsem dejstvo, da je naše šolstvo navzven in navznoter neurejeno. To ve zlasti tisti, ki v takem vzdušju dela. Slovenski učbeniki v srednjih šolah res niso nobena svetla izjema, prej primer revščine. Verjetno tovariš dr. Jože Toporišič ve, da je večina predmetov na tej stopnji brez zadovoljivih učbenikov, morda ve celo to, da na slovenskih šolah v Socialistični republiki Sloveniji prav zaradi tega in kdove s čigavim dovoljenjem uporabljajo učbenike v srbohrvatskem jeziku. Če sem zapisal to, potem sem v prvi vrsti hotel opozoriti na temeljno pomanjkljivost, na preprosto pravno zakonitost, ki naj ureja obseg in delo naših srednjih šol kot temeljnih ustanov naše narodne kulture. In naslovno vprašanje ni bilo namenjeno tovarišu dr. Jožetu Toporišiču, ampak tistim republiškim organom in ustanovam, ki so po svojem statusu odgovorni za tako stanje. Bo pa že res, da pri vrhovnem republiškem organu obstaja referat za šolske učbenike, da je tam ali pa bi vsaj po preprosti človeški pameti moral biti referat za kontrolo nad šolskim delom. Če je članom teh republiških forumov vseeno, katere učbenike uporabljajo slovenski dijaki, da jim je celo vseeno, če morajo slovenski dijaki na ozemlju SRS pri posameznih predmetih vsa štiri leta poslušati predavanje v srbohrvatskem jeziku, nam, ki moramo vse to prenašati, ni vseeno. Primer je samo dokaz o kaotičnem stanju v našem šolstvu.

Čista slaboumnost bi bila, če bi našteval dejstva, vzroke, ki so pripeljali do takega stanja. Ob novem priročniku za slovenski jezik pa je vendarle treba poudariti, da je očitno neuspeh šolske reforme močno zapletel vprašanje učnih načrtov in seveda učbenikov. Tovariš dr. Jože Toporišič kljub vsej svoji dobri volji ne more spričo takih pojavov prav nič, saj je v bistvu tudi sam le žrtev. Menim, da smo upravičeno skeptični, če skušamo ugotoviti, kje so trdna izhodišča za takšno delo v času, ko je naš šolski sistem v oblasti zračnih sil, ko niti vodstva šol niti predavatelji niti za leto naprej ne vedo, kaj in kako bodo delali. Primer: V jeseni 1965 so se v Ljubljani zbrali predstavniki gimnazij, da bi zvedeli, kakšna bo matura junija 1966, zakaj dijakom je to menda treba povedati ob začetku leta. Ker je prevladalo mnenje, da v tistem trenutku ni mogoče odločati o kakršnih koli spremembah, so se razšli s sklepom, da bodo vprašanje pristojni rešili do naslednje mature. Matura 1966 je tu, o tem, kakšna bo matura 1967, pa še nobenega glasu.

Če sem se med razmišljanjem o splošnem neredu v našem šolstvu in o posebnem neredu pri pouku slovenščine ustavil OB izidu Toporišičeve knjige,

je bilo to pač zaradi aktualnosti pojava. Upam, da tovariš dr. Jože Toporišič razume pomen predloga OB, zato se mi zdi čudno, da se je oglasil. Toda če si je namerno in namensko izbrane odlomke in besedne zveze iz sicer kratkega obrobnege zapisa pripisal sebi, jih ustrezno dramatisiral in jim z dodatki dajal obseg, ki ga nimajo, je to njegova osebna zadeva. Ker pa je postavil nekaj dodatnih, včasih sicer zgolj retoričnih vprašanj, se spodobi, da pojasnim vsaj nekatere posameznosti.

Prvič. Če je tovariš dr. Jože Toporišič globoko znanstveno prepričan, da je osebna diskvalifikacija sobesednika točenje čistega vina, potem se mu res ni treba bati, da bi naša kulturna javnost kdaj trpela žejo.

Drugič. Ko sem opomnil na potrebo specifikacije, sem imel v mislih prav površnost ali namernost republiškega sekretariata za šolstvo, ki bi učbenik moralo opremiti z naslednjim besedilom: Knjigo je kot učbenik za 1. letnik gimnazij in njim sorodnih šol potrdil republiški sekretariat za šolstvo pod številko 61/A-52/64, z dne 29. 4. 1965. Ta specifikacija bi, vsaj po razlagi tovariša dr. Jožeta Toporišiča, bila edina upravičljiva in celo edina mogoča, če je bila knjiga posebej napisana za prvo gimnazijsko stopnjo. Mislim, da bi sekretariat s tako točno formulacijo učbenik dejansko uzakonil, tako ga pa ni. Čudim se, kako more pisec učbenika to celo zagovarjati, češ da jim je to iz formulacije »ušlo«. Čas je menda že, da se domenimo tudi glede takih malenkosti.

Tretjič. Tovariš dr. Jože Toporišič najbrž govori iz svoje dolgoletne srednješolske prakse, ko se tako suvereno izraža o menjavanju učnih metod. Veseli me tudi, da je bil sestavljalavec deležen pohval, škoda le, da ni ničesar zapisal o pripombah, ki so jih uporabniki izrazili pri poskusnem delu. In škoda, da ne more razumeti mojega pomisleka, samo pomisleka ob poskusni četrtini. Morda njegovim metodam ta četrtina ustreza.

Četrto. Če sem prav razumel sobesednika, mu moje priznanje, da gre za novo slovnico ali vsaj slovnico z razburljivimi novotarijami, ni pogodu. Kolikor sem imel priložnost spremljati njegove nastope, so me ti neprestano prepričevali, da se tovariš dr. Jože Toporišič vztrajno postavlja v vlogo velikega slovniskega reformatorja. Da je tako, me prepričuje tudi naslednji navedek iz njegove blage ocene Popravljen slovenska slovnica: »Slovenska slovnica 1964 v primeri s svojo prednico 1956 v bistvu ni napredovala — torej je nazadovala. Opravičila za to ima manj, kakor sama meni. Škoda, ki jo imamo zaradi tako silno pomanjkljive vodilne slovnice, je večja, kot kdo misli: površne, nepopolne in napačne ugotovitve se iz nje širijo v osnovnošolske učbenike in v splošno jezikovno zavest Slovencev: tudi zaradi tega smo tako slabo pismeni.« Jasno, tisti, ki je prišel delat red v slovensko slovnico, je nedvomno tovariš dr. Jože Toporišič, ki si je znanstveni naslov doktorja pridobil z razpravo iz slovenske književne zgodovine.

Petič. Ko sem v glosi postavljaj vprašanje o merilih v knjižnem jeziku in o uzakonjenosti celote, sem izhajal iz dejstva, da ni enotnih stališč do mnogih določil v našem knjižnem jeziku. Mislim, da tovarišu dr. Jožetu Toporišiču ni treba ponavljati njegovega citata iz prejšnjega odstavka, spomnim pa ga lahko na njegovo poročilo z znanstvene diskusije o teh vprašanjih. Ali je potemtakem četrtina Toporišičevega jezikovnega priročnika odločilna za te norme? Menda res, saj nedvoumno razglša, da sicer takim ljudem, kakor jih predstavljam jaz, njegova slovnica ne bo nikoli zakon, drugim pa je bržkone že, če si prav razlagam avtorjevo izvajanje, čeprav si upam k njegovemu zadnjemu stavku

rahlo pripomniti, da »z utemeljenostjo svojih trditev« postopek uzakonitve še ni končan.

Sestič. Tovariš dr. Jože Toporišič me je obsodil med tipične predstavnike naših slavistov, za katere je značilno, da imajo obžalovanja vredno strokovno usposobljenost, povrh pa so še zgledno leni. To je čista oblika kvalifikacije oziroma diskvalifikacije. Po njegovem ljudje pišejo iz čiste »inercije«. Toda če smo že pri kvalificiranih diskvalifikacijah, lahko očitek neznanja in lenobe tipičnemu občestvu naših slavistov kvalificiramo za žalitev na vseučiliški ravni, zlasti, ker jo je izrekel duševno oblikovan človek, ki že tri leta predava na slovenski univerzi, lahko pa si to nadrobnost razlagamo samo kot nadaljevanje tistih tipičnih Toporišičevih vzvišenih izpadov, kakršnih smo vsi slavisti že vajeni in nas ne morejo prizadeti, odkar je novi jezikoslovec jezikoslovno neznanje očital tudi — Franu Ramovšu. Tovariš dr. Jože Toporišič se tega verjetno ne spominja več, tisti, ki pa smo poslušali njegov blejski nastop, pa še, saj se prav v odnosu do dela svojih učiteljev, kolegov in vseh slavistov kaže tisti del posameznikovega obraza, ki ga imenujemo srčna kultura.

Ko ob koncu svojega zapisa ponavljam misel, da izdajanje slovenskih šolskih učbenikov ni znanstveno urejeno, to je bil tudi edini namen moje glose, si ob slovniciarjevem ugovoru postavljam vprašanje, zakaj tega ne bi smel zapisati.

pk

ANTIKRONIKA. Simptom nekulturnosti: Če pride (po nesreči seveda) v ljubljanske kinematografe resnično dober film in če je ta film (po nesreči seveda) vzhodne produkcije, ga moraš obvezno videti prvi ali drugi dan, ker tretji dan po vsej verjetnosti že izgine s programa. Nič ne pomaga, če je film doživel najvišja priznanja, ljubljanska publika, občinstvo slovenske prestolnice in slovenske kulturne metropole, ga ne prizna. Pred kratkim je takšna žalostna usoda doletela dva odlična češka filma. Obtoženi in Trgovina v glavni ulici. Kinematografsko podjetje pravi, da ima svoja pravila in da ne more igrati filma v prazni dvorani; pri tem je seveda vprašanje, kakó podjetje reklamira tako imenovane nekomercialne filme v primeri z izrazito komercialno robo in ali temu podjetju na tihem ni celo čisto prav, da čimprej spravi s poti filme, ki ne morejo privabiti množice gledalcev. Toda to pač sodi v žalostno poglavje splošne vulgarizacije in komercializacije kulture! Grozljiv simptom naše nekulturnosti pa je skromen obisk teh filmov: Ljubljana je vsaj po imenu slovensko kulturno središče, z univerzo, znanstvenimi ustanovami in številnimi šolami, tako da bi človek upravičeno pričakoval visoko kulturno raven; amerikanizirani, do konca poplitveni filmski okus ljubljanske publike, ki je dva meseca ploskala Kozlu v raj, pa vse to odločno demantira.

Med Evfratom in Savo: Kdor je prebral v Delu (23. 5. 1966) članka, prvega na drugi, drugega pa na tretji strani, se je moral zamisliti. Prvi članek niza statistične podatke o »selitvi na sever«, ko iz gospodarsko zaostalih dežel odhajajo delavci na delo v severozahodne evropske države, drugi pa je reportaža iz »Hellas-ekspresa«. Reporter je nabral nekaj vtisov iz tega žalostnega vlaka, polnega delavcev, namenjenih predvsem v Nemčijo. V njem so se zbrali ljudje od Perzijskega zaliva — do Save. »Vse, kar se je v vlaku nabralo med Evfratom in Savo, je bilo pripravljeno, da skozi (jeseniški) predor odpiska na